

Nota No. 119

WELK DEEL ONTVANGT DE BOER VAN DE CONSUMENTENPRIJS
VAN AARDAPPELEN, BROOD, EIEREN, MELK EN SUIKER?

door
G. GREIDANUS, EC.DRS.

L4
119 B

Juni 1958

INHOUD

	Blz.
§ 1. Inleiding	3
§ 2. Enige complicaties	4
§ 3. De betekenis van het onderzoek	8
§ 4. Resultaten	14
§ 5. Conclusie	18
<u>Bijlage.</u> Berekening van het deel dat de boer ontvangt van de consumentengulden die aan het kopen van aardappelen, brood, eieren, melk en suiker wordt besteed	19

§ 1. In l e i d i n g

Indien men kennis neemt van de Amerikaanse publikaties op landbouw-economisch gebied, zal men o.m. herhaaldelijk stuiten op rapporten over het deel dat de boer ontvangt van de prijs, die de consument bij aankoop van voedingsmiddelen betaalt. Voor dit onderwerp, dat in ons land tot dusver nog niet op systematische wijze is onderzocht, bestaat ook hier belangstelling, met name bij de landbouworganisaties. Dit blijkt bijv. uit de op 20 nov. 1956 gehouden Algemene Vergadering van het Kon.Ned.Landbouw-Comité, waar drs. J.J.A. Charbo een inleiding verzorgde, getiteld: "Wat krijgt de boer, wat betaalt de consument en wat heeft het verschil te betekenen?"

De belangstelling voor deze vraag is al oud. Als de gelegenheid zich voordoet, maakt immers vrijwel elke boer of tuinder wel een vergelijking tussen de prijzen die hij als producent voor zijn produkten betaald krijgt en de consumentenprijzen van deze artikelen, die hem in winkels e.d. onder ogen komen. Dat was in het verleden zo en dat is ook thans nog het geval. Het Landbouwschap vond hierin aanleiding aan het L.E.I. voor te stellen in het werkprogramma een onderzoek op te nemen naar het deel, dat de agrarische producent in handen krijgt van de consumentenprijs voor voedingsmiddelen. (N.B. Korthedshalve zal in het vervolg het deel van de kleinhandelsprijs dat de boer of tuinder in handen krijgt, steeds worden aangeduid met het woord producentendeel; met producent wordt hier dus de agrarische producent bedoeld.)

Voor enkele produkten, nl. aardappelen, brood, eieren, melk en suiker, is dit onderzoek inmiddels uitgevoerd; de daarbij verkregen uitkomsten worden in deze nota vermeld. Alvorens hiervan een opsomming te geven, lijkt het evenwel nuttig eerst enige moeilijkheden te bespreken die zich bij dit soort onderzoek voordoen en voorts in te gaan op de vraag welke zin aan dit onderzoek kan worden toegekend.

§ 2. Enige complicaties

Op het eerste gezicht lijkt het een zeer eenvoudige taak, vast te stellen hoe groot het producentendeel is: De prijzen per eenheid produkt aan het begin en aan het eind van de weg tussen agrarische producent en consument zullen immers veelal wel kunnen worden ontleend aan bestaande statistieken. Het producentendeel lijkt voorts met behulp van deze gegevens op eenvoudige wijze te kunnen worden bepaald, door per produkt de prijs af-boerderij om te rekenen tot een percentage van de kleinhandelsprijs, d.w.z.

$$\text{producentendeel} = \frac{\text{prijs af-boerderij}}{\text{kleinhandelsprijs}} \times 100\%.$$

Aldus doende verkrijgt men voor vele produkten evenwel niet steeds een nauwkeurig beeld van het producentendeel. Dit is toe te schrijven aan verschillende factoren.

2.1 Kwaliteit

De beschikbare prijsstatistieken zijn per produkt niet steeds zodanig op elkaar afgestemd dat aan de beide prijsreeksen een zelfde kwaliteit van een bepaald produkt ten grondslag ligt. Een nauwkeurige bepaling van het producentendeel zou uiteraard moeten voldoen aan de voorwaarde, dat de invloed van kwaliteitsverschillen werd uitgeschakeld. Ten einde deze voorwaarde volledig te kunnen vervullen zou het bij verschillende produkten nodig zijn aanvullende gegevens te verzamelen of bestaande statistieken met nieuwe reeksen uit te breiden. Gezien de hoge kosten die dit met zich zou brengen, zal het verbeteren van betrekkelijk kleine onnauwkeurigheden niet steeds mogelijk zijn.

2.2 Verliezen

Op de weg van producent naar consument treden veelal hoeveelheidsverliezen op, ook al ondergaat een produkt tussen de verschillende handelsschakels geen bijzondere bewerkingen. Om de consument van een bepaalde hoeveelheid produkt te voorzien moet derhalve door de boer of tuinder een grotere hoeveelheid worden afgeleverd dan de consument koopt. Door dit verlies buiten

beschouwing te laten zou bij het berekenen van het producentendeel een lagere uitkomst worden verkregen dan met de werkelijkheid overeenkomt. Bij een goede berekening dient dus zowel de prijs-verhouding als de hoeveelheidsverhouding tussen de beide stadia in rekening te worden gebracht, d.w.z.:

$$\text{producentendeel} = \frac{\text{prijs af-boerderij}}{\text{kleinhandelsprijs}} \times \frac{\text{hoeveelheid af-boerderij}}{\text{hoev. af boerderij-verlies}} \times 100\%$$

Nauwkeurige gegevens over de hier bedoelde verliezen zijn echter niet steeds beschikbaar. Met het oog op de kosten van aanvullend onderzoek zullen ook op dit punt bepaalde onnauwkeurigheden niet kunnen worden ontgaan.

2.3 Bijprodukten

Belangrijker zijn echter de correcties die moeten worden aangebracht omdat vele landbouwprodukten bepaalde bewerkingen ondergaan voor ze de consument bereiken. Hierbij treden niet alleen verliezen op, maar ook ontstaan er bijprodukten. Evenals het hoofdprodukt hebben deze een bepaalde waarde. Zou het producentendeel worden vastgesteld zonder de waarde van deze bijprodukten in rekening te brengen, dan zou een uitkomst worden verkregen die hoger is dan met de werkelijkheid overeenkomt. In een correcte berekening dient in aanvulling op de tot dusver genoemde prijs- en hoeveelheidsverhoudingen tussen de grondstof af-boerderij en het hoofdprodukt af-detaillist ook de waardeverhouding tussen de per eenheid grondstof verkregen hoeveelheden hoofd- en bijprodukt te worden opgenomen:

$$\text{producentendeel} = \frac{\text{prijs grondstof af-boerderij}}{\text{kleinhandelsprijs hoofdprodukt}} \times \frac{\text{hoeveelheid grondstof af-boerderij}}{\text{hoeveelheid hoofdprod. af-detaillist}} \times \frac{\text{waarde hoofdprod. p. eenh. grondstof}}{\text{waarde hoofd- en bijprod. per eenheid grondstof}} \times 100$$

De waardeverhouding tussen het hoofdprodukt en het totaal van hoofd- en bijprodukt zou moeten worden betrokken op de waarde van deze produkten zodra uit de grondstof het bijprodukt van het hoofdprodukt is afgezonderd. Zou de waardeverhouding op een later stadium worden betrokken, dan zou dit meestal leiden tot een te hoge waarde

van het producentendeel. In het algemeen zullen hoofd- en bijprodukten immers na gescheiden te zijn nog andere bewerkingen ondergaan. Aangezien deze verdere bewerkingen voor hoofd- en bijprodukt meestal ongelijk zullen zijn, zal doorgaans ook de waardeestijging die zij daarbij ondergaan uiteenlopen. Vermoedelijk stijgt de waarde van het hoofdprodukt het sterkst. De verhouding tussen de waarde van het hoofdprodukt en het totaal van hoofd- en bijprodukt zal derhalve groter worden naarmate de waarde van het hoofdprodukt door de verdere bewerkingen sterker stijgt dan die van het bijprodukt. Door bij het bepalen van het producentendeel in de consumentenprijs van het hoofdprodukt uit te gaan van de waardeverhoudingen in latere stadia dan dat van het gereedkomen van de scheiding in hoofd- en bijprodukt zou daarom een hogere uitkomst worden verkregen naarmate het hoofdprodukt meer bewerkingen heeft ondergaan. Dit is uiteraard in strijd met de realiteit.

Er zijn evenwel slechts spaarzame gegevens beschikbaar over de waardeverhoudingen tussen de verschillende produkten in het gewenste vroege stadium. Dientengevolge zal ook door middel van een correctie voor hoofd- en bijprodukten de nauwkeurigheid waarmee het producentendeel kan worden vastgesteld slechts in beperkte mate kunnen worden verhoogd.

2.4 Tijdsverloop

Tussen het moment, waarop door de boer of tuinder een produkt wordt afgeleverd en dat, waarop de consument het koopt, verloopt bij tussenkomst van derden uiteraard een zekere tijd. De hoeveelheden die in een bepaalde korte periode door de boer worden verkocht zullen veelal niet gelijk zijn aan die, welke de consument in deze periode koopt, ook al zijn deze gecorrigeerd voor verliezen e.d. Als dit zich voordoet, zal het berekenen van het producentendeel over een dergelijke periode bij variërende prijzen tot onjuiste uitkomsten kunnen leiden. Dit zou kunnen worden voorkomen door de berekening te betrekken op perioden die wat tijdsduur betreft ongelijk zijn, doch waarin de verkochte hoeveelheden van beide stadia wel gelijk zijn.

Bij produkten, die een uitgesproken seizoenpatroon vertonen t.a.v. aanbod en prijs en slechts enkele weken houdbaar zijn (bijv. eieren), wordt wel getracht deze moeilijkheid langs een andere weg te ontgaan. Aangenomen dat het verloop van de hoeveelheden die aan de consument worden verkocht, gelijk is aan dat van de leveringen af-boerderij, dan wordt de berekening gebaseerd op producentenprijzen van een periode welke met de tijd die het produkt nodig heeft om de weg tussen boerderij en consument af te leggen voorafgaat aan de periode waarop de consumentenprijzen betrekking hebben. Voor het berekenen van het producentendeel als gemiddelde van een geheel seizoen zou het aanbeveling verdienen uit te gaan van seizoens-gemiddelden van producenten-, resp. kleinhandelsprijs, die zijn verkregen uit weekprijzen door deze te wegen met de bijbehorende hoeveelheden verkocht produkt. Bij produkten, die gekenmerkt zijn door een seizoenmatig sterk wisselende marktaanvoer en een daaraan tegengesteld verlopend prijspatroon, zal veelal het producentendeel in de loop van het seizoen evenmin constant zijn. Het producentendeel is bij een bepaald produkt gewoonlijk nl. lager bij lage prijzen dan bij hoge prijzen. In de volgende paragraaf zal dit nader worden toegelicht. Als gemiddelde over het in een geheel seizoen geleverd kwantum is het producentendeel bij dergelijke produkten derhalve afhankelijk van de in beide stadia bij de verschillende prijzen behorende hoeveelheden. Voor vele produkten is het verloop van deze hoeveelheden in de stadia af-boerderij en af-detaillist echter niet bekend. De nauwkeurigheid waarmee het producentendeel kan worden vastgesteld kan hierdoor ook t.a.v. dit punt niet aan hoge eisen voldoen. Derhalve kunnen ook wisselingen die zich van jaar tot jaar voordoen in de grootte van het producentendeel niet nauwkeurig worden bepaald, indien de gebruikte prijsgegevens niet kunnen worden gewogen met de bijbehorende hoeveelheidsgegevens.

Bij wijze van voorbeeld kan in dit verband worden gewezen op een der resultaten van de voor aardappelen gemaakte berekeningen. Hierbij bleek dat in een jaar met lage prijzen niet slechts het uit ongewogen prijzen berekende producentendeel procentueel lager was dan in een jaar met hoge prijzen, tegelijkertijd was het absolute

verschil tussen de producenten- en kleinhandelsprijzen het grootst in het jaar met de laagste prijzen. Aangezien evenwel niet bekend is hoe het verloop der afgezette hoeveelheden in beide stadia is geweest (en derhalve evenmin de grootte der hoeveelheidsverliezen tussen producent en consument) kan niet met zekerheid worden gezegd of de bedoelde verschillen slechts op schijn of op werkelijkheid berusten.

§ 3. De betekenis van het onderzoek

Is in het voorgaande aangegeven, waarom de grootte van het producentendeel bezwaarlijk met grote nauwkeurigheid kan worden vastgesteld, thans dient te worden nagegaan welke betekenis aan deze grootte kan worden toegekend.

De vraag, "Hoe groot is het aandeel van de agrarische producenten in de consumentenprijzen?" wordt uiteraard niet gesteld met de bedoeling slechts de grootte van dit deel te leren kennen. Dit gegeven zal ergens voor moeten dienen, het zal houvast moeten geven voor het beantwoorden van verdere vragen, o.a.: "Is het producentendeel niet te klein?" Derhalve dient te worden nagegaan in hoeverre de desbetreffende gegevens zich hiertoe lenen, bijv. via een vergelijking tussen die van verschillende produkten in een zelfde periode en tussen de gegevens van een zelfde produkt in verschillende perioden of verschillende gebieden.

3.1. Vergelijkingen tussen verschillende produkten in een zelfde periode

Uit een onderlinge vergelijking van het in een bepaalde periode voor verschillende produkten vastgestelde producentendeel blijkt, dat dit bij sommige produkten hoog is en bij andere iets of zelfs zeer veel lager. Zo is bijv. het producentendeel bij eieren ongeveer dubbel zo hoog als bij broodgraan. Maar, dit betekent nog niet dat de agrarische producent van de consumentenprijs voor eieren een redelijker deel in handen krijgt dan van de broodprijs.

Het producentendeel kan natuurlijk groter zijn, naarmate de weg tussen agrarische producent en consument per eenheid produkt minder kosten meebringt en de beloning voor de ondernemersfunctie in de onderscheidene schakels kleiner kan zijn. De handelingen,

die in deze "distributiemarge" moeten worden verdisconteerd, zijn echter bij de verschillende produkten geenszins gelijk. Dat het producentendeel bij het ene produkt lager is dan bij het andere, hoeft dus niet te betekenen dat de distributiemarge van het eerste produkt ten voordele van de agrarische producent of de consument zou kunnen worden verkleind. Het is best mogelijk, dat de kansen daartoe bij het andere produkt gunstiger zijn, hoewel het producentendeel hiervan reeds hoog is.

Hoe deze kansen liggen, kan echter niet worden beoordeeld op basis van een onderlinge vergelijking van het producentendeel van verschillende produkten, indien niet bekend is, welke diensten de tussenschakels verrichten en met welke kosten en winstopslagen deze gepaard moeten gaan. Daartoe zou met name een diepgaand bedrijfstekhnisch en economisch onderzoek nodig zijn van alle schakels tussen producent en consument, terwijl per schakel voorts zou moeten worden vastgesteld wat een redelijke beloning is voor de ondernemersfunctie.

3.2 Vergelijkingen op basis van een zelfde produkt in verschillende perioden

Over het algemeen zullen de diensten der verschillende tussenschakels bij een zelfde produkt over een tijdsbestek van een klein aantal jaren geen grote wijzigingen ondergaan. Toch houdt dit niet in, dat het vergelijken van het bij een bepaald produkt voor op elkaar volgende perioden vastgestelde producentendeel veel houvast biedt voor het beantwoorden van vragen over het al of niet billijk zijn van de grootte van dit deel. Uit de beschikbare gegevens blijkt, dat het producentendeel bij een bepaald produkt zowel op korte als op lange termijn aanzienlijk kan variëren. Voor een deel kan dit een gevolg zijn van het feit, dat het berekenen van het producentendeel meestal niet tot uitkomsten zal leiden die de werkelijkheid met absolute nauwkeurigheid weergeven. De variaties, die zich in werkelijkheid voordoen, kunnen daardoor hetzij verzwakt of versterkt in de uitkomsten tot uiting komen. De variaties, die met de realiteit in overeenstemming zijn, worden door verschillende factoren veroorzaakt,

o.a. het verloop van vraag en aanbod speelt hierbij een belangrijke rol.

a. Variaties op korte termijn

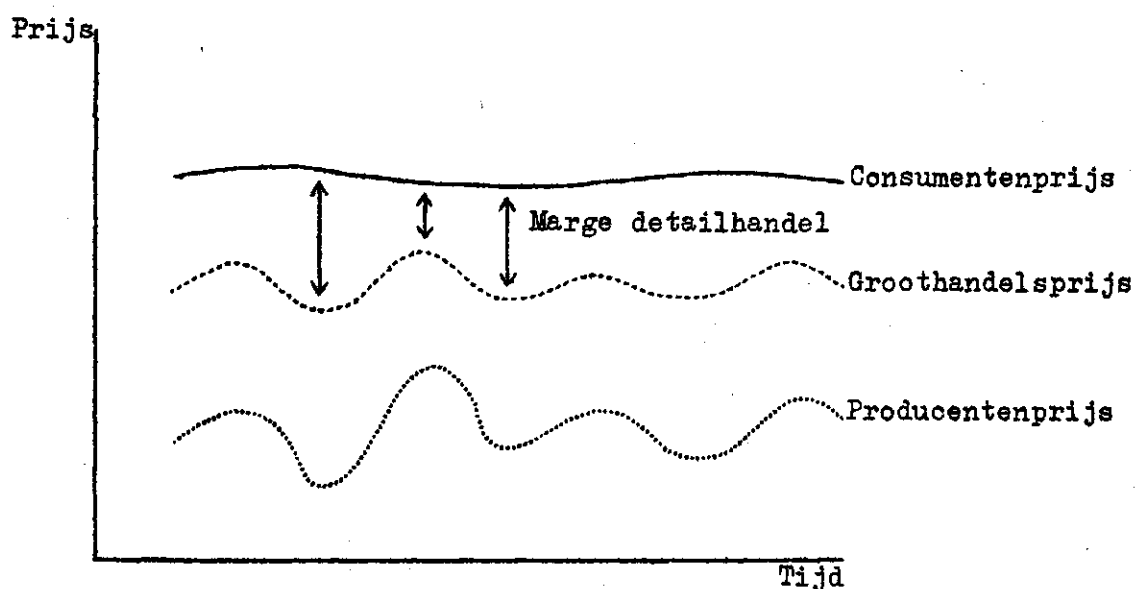
Het aanbod van agrarische produkten is meestal van jaar tot jaar en ook in de loop van een jaar aan vrij sterke fluctuaties onderhevig. Aangezien de vraag naar landbouwprodukten over het algemeen weinig prijsgevoelig is, gaan aanbodswijzigingen bij gelijkblijvende vraag gepaard met een prijsverloop dat sterker fluctueert dan dat der aangeboden hoeveelheden. Hierbij blijken de producentenprijzen verhoudingsgewijze sterker te variëren dan de consumentenprijzen. Het verschil tussen beide prijzen, d.w.z. de totale distributiemarge per eenheid produkt, blijkt bij variatie van het aanbod der landbouwprodukten veel minder flexibel te zijn dan de prijs af-boerderij. Weliswaar komen sommige componenten van de totale distributiemarge neer op constante procentuele verhogingen van de inkoopsprijs, maar andere hebben een geheel ander karakter.

Ingeval de distributiemarge slechts zou bestaan uit constante procentuele verhogingen van de inkoopsprijzen, zou het producentendeel uiteraard constant zijn, voor zover de tussen producent en consument verrichte handelingen in aantal gelijk blijven en zij voorts geen kostenstijgingen ondergaan, die leiden tot verhoging van de procentuele opslagen. De prijs af-boerderij zou in dit geval immers steeds een zelfde percentage zijn van de consumentenprijs.

Er zijn echter ook componenten met een geheel ander karakter, o.a. marges, die bestaan uit een vast bedrag per eenheid produkt. Bij een distributiemarge, die volledig zou bestaan uit componenten van dit type, zou het producentendeel onder overigens gelijkblijvende omstandigheden natuurlijk dalen naarmate de prijs af-boerderij lager werd en omgekeerd. De prijs af-boerderij zou in dit geval procentueel immers sterker variëren dan de consumentenprijs. Bovendien zouden de wijzigingen, die het producentendeel ondergaat, in dit geval natuurlijk des te groter zijn naarmate de marge per eenheid produkt hoger is ten opzichte van de prijs af-boerderij. Dit gedrag wordt in het volgende tabelletje met een fictief voorbeeld verduidelijkt.

Produkt	Prijs af-boerderij gld./kg	Distributie- marge gld./kg	Consumenten- prijs gld./kg	Producenten- deel in %
a	0,80	0,20	1,-	$\frac{0,80}{1,-} \times 100 = 80$
a	0,60	0,20	0,80	$\frac{0,60}{0,80} \times 100 = 75$
b	0,80	0,50	1,30	$\frac{0,80}{1,30} \times 100 = 62$
b	0,60	0,50	1,10	$\frac{0,60}{1,10} \times 100 = 55$
c	0,50	0,50	1,-	$\frac{0,50}{1,-} \times 100 = 50$
c	0,30	0,50	0,80	$\frac{0,30}{0,80} \times 100 = 37$

Componenten van het laatstgenoemde type zijn niet de enige die ten gevolge hebben dat de relatieve fluctuaties der af-boerderij-prijzen slechts verzwakt aan de consument worden doorgegeven. Met name in de detailhandel komt het voor, dat de verkoopprijzen ook in absolute zin minder variëren dan de prijzen waartegen bij de groothandel kan worden ingekocht. Zoals in het volgende grafiekje is aangegeven leidt dit tot een marge per eenheid produkt die tegengesteld fluctueert aan de variatie der prijzen in een voorgaand stadium.

Wordt het verloop der consumentenprijzen op deze wijze over langere perioden dan bijv. een week gestabiliseerd, dan kan dit leiden tot een versterking van de schommelingen der af-boerderij-prijzen. In een dergelijk geval merkt de consument immers nog minder van eventuele wisselingen van de prijzen af-boerderij (en van de aanbodvariatiën die daaraan ten grondslag liggen) dan bij marges, bestaande uit een vast bedrag per eenheid produkt. Dit zal tot gevolg hebben, dat ook de hoeveelheden, die de consument onder overigens gelijkblijvende omstandigheden koopt, minder variëren dan het geval zou zijn bij sterker fluctuerende consumentenprijzen. Dat de vraag in het consumentenstadium dan weinig wordt getemperd door prijsstijging bij een dalend aanbod, resp. weinig gestimuleerd door prijsdaling bij een groter wordend aanbod, resulteert uiteraard in de reeds genoemde, voor de landbouw zeer onaangename, versterking der schommelingen in de prijzen af-boerderij.

Is in het bovenstaande aangegeven welk effect enkele margetypen hebben op het producentendeel, daarmee is uiteraard nog niet gezegd in welke mate zij voorkomen. Door het producentendeel te berekenen, is weliswaar de totale distributiemarge bekend, maar natuurlijk niet de componenten waaruit deze is opgebouwd en evenmin of er factoren zijn, die in de verschillende distributieschakels bepaalde margetypen noodzakelijk maken en deze daarmee rechtvaardigen. Door bij een bepaald produkt het verloop van het producentendeel en de distributiemarge te volgen, kunnen wel de variaties worden vastgesteld waaraan beide in totaal onderhevig zijn, maar zonder aanvullende gegevens van het eerdergenoemde verdergaande onderzoek der afzonderlijke distributieschakels kan over de oorzaken van deze variaties en hun betekenis geen oordeel worden gevormd.

b. Variaties op lange termijn

Bij de voorgaande bespreking van het effect van verschillende margetypen op het verloop van het producentendeel is steeds verondersteld dat slechts het aanbod van agrarisch produkt aan wisse-

lingen onderhevig is. Dit zal zich echter slechts zelden voordoen. Meestal zullen met name op langere termijn ook andere factoren wijzigingen ondergaan. Zo zal ook de vraag naar landbouwprodukten variaties vertonen, met name in ons land dat voor de afzet van deze produkten in zo sterke mate is aangewezen op export. Deze variaties resulteren in prijsschommelingen, die op grond van hierboven vermelde factoren veelal gepaard zullen gaan met fluctuaties van het producentendeel.

Bovendien blijven de diensten die de schakels tussen producent en consument verrichten in de loop van de tijd geenszins gelijk, evenmin als de kosten der afzonderlijke diensten. De consument stelt steeds hogere eisen aan het distributie-apparaat. Stijging van het inkomen blijkt de vraag naar de diensten van de distributiesector sterker te verhogen dan de vraag naar het eigenlijke landbouwprodukt. Dit leidt tot verhoging van de distributiekosten en tot daling van het producentendeel. Dat de kosten der afzonderlijke diensten een stijgende tendentie vertonen is vooral een gevolg van het feit, dat het distributie-apparaat vrij arbeidsintensief is. Ook deze stijging verlaagt uiteraard het producentendeel.

Voorts kunnen ook nog andere factoren aanleiding geven tot wisselingen in de grootte van het producentendeel, o.a. subsidies op levensmiddelen en accijnzen. Wordt een accijns verlaagd, dan mag worden verwacht dat het producentendeel onder overigens gelijkblijvende omstandigheden zal stijgen; het verlagen van een subsidie zal daarentegen resulteren in een verlaging van het producentendeel.

3.3 Vergelijkingen op basis van een zelfde produkt in verschillende landen

De in het voorgaande genoemde factoren bemoeilijken niet slechts het interpreteren van de ontwikkeling die het producentendeel van een bepaald produkt in een land in de loop van de tijd

ondergaat. Zij maken het tevens onmogelijk conclusies te verbinden aan de verschillen in de grootte van het producentendeel, dat voor overeenkomstige produkten over een zelfde periode in verschillende landen is vastgesteld. Zoals reeds eerder is opgemerkt, zijn daarvoor veel meer gegevens nodig. De berekening van het producentendeel zou daartoe moeten worden aangevuld met een bedrijfstechnische en economische analyse van alle schakels tussen producent en consument.

§ 4. R e s u l t a t e n

4.1 Nederlandse gegevens

Het onderzoek naar het producentendeel bij aardappelen, brood, eieren, melk en suiker leverde de in onderstaande tabel vermelde resultaten. De aard van de voor het onderzoek beschikbare gegevens liet niet toe dat voor ieder produkt dezelfde berekeningswijze werd gevolgd. De berekeningen die tot de uitkomsten hebben geleid zijn opgenomen in de aan deze nota toegevoegde bijlage.

Produkt	Eenheid	Consumentenprijs	Productenprijs	Distributiemarge x)	Productendeel
Aardappelen	100 kg				
1953/1954		f. 18,45	f. 10,32	f. 8,13	56%
1954/1955		" 17,13	" 7,68	" 9,45	45%
1955/1956		" 18,92	" 10,11	" 8,81	53%
Blank waterbrood	800 gr.				
1953/1954		f. 0,41	f. 0,1673	f. 0,24	41%
1954/1955		" 0,41	" 0,1658	" 0,24	40%
1955/1956		" 0,41	" 0,1589	" 0,25	39%
Bruinbrood	800 gr.				
1953/1954		f. 0,36	f. 0,1500	f. 0,21	42%
1954/1955		" 0,37	" 0,1486	" 0,22	40%
1955/1956		" 0,38	" 0,1467	" 0,23	39%
Eieren	1 kg				
1954		f. 2,61	f. 2,08	f. 0,53	80%
1955		" 2,70	" 2,16	" 0,54	80%
1956		" 2,77	" 2,16	" 0,61	78%
Melk	100 kg				
1953/1954		f. 33,66	f. 21,21	f. 12,45	63%
1954/1955		" 36,04	" 22,70	" 13,34	63%
1955/1956		" 37,04	" 22,97	" 14,07	62%
Suiker	100 kg				
1953/1954		f. 84,25	f. 33,94	f. 39,31 x)	39%
1954/1955		" 81,-	" 33,95	" 37,50 x)	41%
1955/1956		" 78,-	" 35,37	" 33,11 x)	44%

x) Voor alle produkten (behalve voor suiker) is de distributiemarge bepaald door het verschil te nemen tussen consumentenprijs en productenprijs. Bij suiker vormt de distributiemarge zoals deze is aangegeven, evenwel het verschil tussen de consumentenprijs en productenprijs minus accijns en omzetbelasting.

De in vorenstaande tabel weergegeven uitkomsten geven aanleiding tot de volgende opmerkingen:

Aardappelen:

De producentenprijs van aardappelen was in 1954/1955 het laagst van de drie gekozen jaren. De distributiemarge was in dit jaar (gezien als absoluut bedrag per kg) evenwel hoger dan in de beide andere jaren. Dit kan een gevolg zijn van het feit, dat de gewichtsverliezen tussen producent en consument buiten beschouwing zijn gelaten (in oogstjaar 1954 waren de weersomstandigheden iets minder goed, hetgeen de kwaliteit der aardappelen ongunstig kan hebben beïnvloed). Bovendien zijn de producentenprijzen bij de bepaling van het jaarlijkse gemiddelde niet gewogen met de afgeleverde hoeveelheden.

Brood:

Daar bij brood het doel van het onderzoek was de prijsverhouding tussen de binnenlandse tarwe en het brood te leren kennen, is er in de berekening stilzwijgend van uitgegaan, dat het brood geheel wordt bereid van Nederlandse tarwe. Bij het blank waterbrood en bruinbrood geeft het producentendeel dus aan het deel dat de boer van de broodprijs in handen krijgt waarbij wordt uitgogaan van de binnenlandse tarweprijs. Verder dient erop te worden gewezen, dat de door de regering gevoerde prijspolitiek voor tarwe in 1953/54 en 1954/55 nog een heffing inhield voor inlandse tarwe; de producentenprijs was in deze jaren dus lager dan op wereldmarkt-basis.

Eieren:

De eieren vormen het enige produkt, waarvoor bij de berekening van de gemiddelde consumentenprijs en producentenprijs rekening is gehouden met het feit, dat de aflevering aan de consument $\pm$ 10 dagen later plaats heeft dan de aflevering door de producent (zie bijlage).

Melk:

Bij de uitkomst voor melk moet uitdrukkelijk worden gesteld, dat het cijfer, hetwelk het producentendeel aangeeft, een gemiddelde is. Het geeft nl. de verhouding aan tussen de netto-opbrengst voor de veehouders van alle in Nederland aan fabrieken afgeleverde melk (incl. de tot boerenkaas verwerkte melk en voor de laatste twee

jaren ook incl. de door vergunninghouders in consumptie gebrachte volle melk) en de bruto-opbrengst van de verwerkte produkten. Daarbij zijn als bruto-opbrengst voor consumptiemelk, boter en kaas de werkelijke consumentenprijzen in Nederland aangehouden, voor gecondenseerde melk en melkpoeder daarentegen - welke produkten in hoofdzaak worden geëxporteerd - is de f.o.b.-waarde Nederlandse haven als bruto-opbrengst aangehouden.

Het zou uiteraard veel aantrekkelijker zijn geweest om behalve het producentendeel voor alle geleverde melk ook het producentendeel voor consumptiemelk, boter en kaas afzonderlijk te berekenen; de aard der beschikbare gegevens liet evenwel niet toe dit op nauwkeurige wijze te doen. (N.B. In de Verenigde Staten is men op dit terrein beter georiënteerd; zie hieronder.) Het was zelfs niet mogelijk de invloed van de overheidssubsidie op consumptiemelk uit de berekeningen te elimineren.

Wel wordt in de bijlage bij benadering aangegeven, dat b.v. het producentendeel bij boter veel groter is dan dat van gecondenseerde melk. Dit moet worden toegeschreven aan het feit, dat in de bruto-opbrengst behalve de verwerkingskosten van de melk uiteraard ook de kosten van verpakking zijn opgenomen; deze maken bij gecondenseerde melk een belangrijk deel van de prijs van het produkt uit.

Suiker:

De kleinhandelsprijs voor suiker bevat behalve de producentenprijs der bieten en de distributiemarge ook nog de accijns en de omzetbelasting. Wij hebben de invloed van deze belastingen - die natuurlijk niets hebben uit te staan met de grootte van de distributiemarge - volledig uit de berekeningen geëlimineerd. Het producentendeel bij suiker geeft dus aan het percentage dat de producentenprijs uitmaakt van de consumentenprijs excl. belastingen.

4.2 Een vergelijking tussen Nederlandse en Amerikaanse gegevens

De in het voorgaande vermelde uitkomsten kunnen worden vergeleken met de uitkomsten van soortgelijke berekeningen die voor de overeenkomstige produkten in Amerika worden uitgevoerd; zie daartoe de volgende tabel.

PRODUCENTENDEEL VAN OVEREENKOMSTIGE PRODUKTEN IN NEDERLAND EN DE VERENIGDE STATEN

Produkt	Nederland			Verenigde Staten ^{xxx)}		
	1953/54	1954/55	1955/56	1954	1955	1956
Aardappelen	56%	45%	53%	34%	34%	39%
Bruinbrood	41%	40%	39%	-	-	-
Witbrood	42%	40%	39%	16%	15%	15%
Eieren x)	80%	80%	78%	67%	69%	69%
Melk en zuivelprodukten xx)	63%	63%	62%	47%	46%	47%
Consumptiemelk	-	-	-	46%	45%	45%
Suiker	39%	41%	44%	45%	44%	46%

x) Voor Nederland gelden de drie achtereenvolgende procenten bij eieren voor de kalenderjaren 1954, 1955 en 1956.

xx) Bij Nederland hebben de cijfers betrekking op alle melk, verwerkt tot consumptiemelk en zuivelprodukten; het producentendeel voor de afzonderlijke produkten is niet bekend. Voor de Verenigde Staten vormen de cijfers een gemiddelde tussen het producentendeel voor consumptiemelk, boter, kaas (American processed cheese) en gecondenseerde melk zonder suiker; het producentendeel is voor de genoemde produkten ook afzonderlijk bekend.

xxx) De cijfers voor de Verenigde Staten werden ontleend aan de bron: The Marketing and Transportation Situation (periodieke uitgave van het Amerikaanse Ministerie van Landbouw).

Uit deze gegevens blijkt, dat het producentendeel bij de meeste produkten in Nederland hoger is dan in de Ver. Staten. Dit betekent niet, dat het distributie-apparaat in ons land efficiënter is dan het Amerikaanse. Het producentendeel is in dit land waarschijnlijk vooral lager doordat de produkten over grotere afstanden moeten worden getransporteerd, door hogere prijzen van de verschillende elementen der distributiekosten en doordat de distributiemarge een groter aantal diensten omvat en de totale distributiekosten ook uit dien hoofde hoger zijn dan in ons land.

§ 5. C o n c l u s i e

Het deel dat de agrarische producent in handen krijgt van de consumentenprijs van landbouwprodukten kan slechts bezwaarlijk met grote nauwkeurigheid worden vastgesteld. Het verzamelen van de daartoe noodzakelijke gegevens zou te hoge kosten meebrengen.

Door het producentendeel te berekenen wordt het uiteraard mogelijk, vast te stellen welke verschillen er in een bepaald gebied over een zelfde periode bestaan tussen het producentendeel van verschillende produkten, voorts tussen het producentendeel van een zelfde produkt over verschillende perioden en tussen die van overeenkomstige produkten in een zelfde periode van verschillende gebieden of landen.

Aangezien het producentendeel de resultante is van een groot aantal factoren, kunnen deze verschillen echter pas worden geïnterpreteerd indien door middel van een diepgaand technisch en economisch onderzoek van alle schakels tussen de agrarische producent en de consument inzicht in het gedrag van deze factoren is verkregen.

Het producentendeel heeft als een op zichzelf staand gegeven slechts een zeer beperkte betekenis.

Samengesteld op de afdeling Algemeen Economisch Onderzoek
door G. Greidanus, ec.drs., onder leiding van Ir. J.F. van Riemsdijk.

's-Gravenhage, juni 1958

Bijlage

BEREKENING VAN HET DEEL DAT DE BOER ONTVANGT VAN DE
CONSUMENTENGULDEN DIE AAN HET KOPEN VAN AARDAPPELEN,
BROOD, EIEREN, MELK EN SUIKER WORDT BESTEED

(Jaren 1953/54, 1954/55 en 1955/56)

1. Algemene toelichting

Bij onderstaande berekeningen werd - behalve bij eieren - de producentenprijs met de consumentenprijs van dezelfde periode vergeleken; er werd dus geen rekening gehouden met het feit, dat er tussen de produktie en het verbruik een bepaalde tijd verstrijkt. Ook werd er stilzwijgend van uitgegaan, dat er tijdens de distributie der produkten geen gewichtsverlies optreedt.

Bij het berekenen van de gemiddelde jaarprijs van aardappelen, zowel voor de teler als voor de consument, werd het rekenkundige gemiddelde genomen; er werd geen rekening gehouden met het afleveringspatroon van de boer en dat van de detailhandel.

Bij brood houde men er rekening mee, dat de prijs van de geïmporteerde tarwe in 1953/54 en 1954/55 aanzienlijk hoger was dan die van de inlandse tarwe. De prijspolitiek van de overheid kwam er toen op neer, dat de buitenlandse tarwe werd gesubsidieerd en op de binnenlandse tarwe een heffing werd gelegd. Dit geschiedde zodanig, dat beide soorten tarwe tegen dezelfde prijs (z.g. calculatieprijs) aan de meelfabrieken ter beschikking konden worden gesteld en dat in totaal gezien de bloem en het brood vrijwel niet werden gesubsidieerd.

Bij de berekeningen die voor brood de prijsverhouding tussen de binnenlandse tarwe en het brood betreffen, moet er voor 1953/54 en 1954/55 dus rekening mee worden gehouden, dat de inlandse tarwe met een heffing werd belast. Denken wij deze heffing een ogenblik weg, dan zou of de tarweprijs hoger geweest kunnen zijn of de broodprijs lager, m.a.w. percentsgewijs zou het deel, dat de boer van de broodprijs betrok, dan iets hoger zijn geweest.

Bij brood dient verder nog te worden vermeld, dat de prijs van gist, zout en andere naar waarde minder belangrijke

bestanddelen verhoudingsgewijs zo gering is (in 1955/56 f. 1,05 per kg tesamen), dat dit punt in de berekeningen is verwaarloosd. (Op 1 baal bloem van 50 kg wordt 1 kg gist gebruikt.)

Bij het kennisnemen van de resultaten voor suiker houde men er nog rekening mee, dat met name de coöperatieve suikerfabrieken in de betrokken drie jaren behalve hun normale uitkeringen aan de telers hun gebouwenkapitaal aanzienlijk hebben versterkt.

2. Aardappelen

Berekeningswijze:

De gegevens die ons voor de berekening ter beschikking staan, zijn de volgende:

Wat de producentenprijs betreft zijn ons uit de L.E.I.-statistiek de maandelijks telersprijsen van consumptie-aardappelen van een aantal rassen in verschillende gebieden van Nederland bekend. Voor de consumentenprijs moeten wij ons baseren op de gegevens van het C.B.S. omtrent de kleinhandelsprijsen; deze hebben betrekking op alle voorkomende soorten consumptie-aardappelen (diverse rassen, zowel klei-aardappelen als zand-aardappelen).

Om deze twee soorten van gegevens zoveel mogelijk met elkaar in overeenstemming te brengen zijn de volgende berekeningen uitgevoerd. Het eindresultaat hiervan is opgenomen in de volgende tabel.

De maandelijks telersprijsen zijn per gebied omgerekend tot een ^{rekenkundig} gemiddelde jaarprijs (d.w.z. per oogstjaar: september t/m augustus). Van deze jaarlijkse telersprijsen is vervolgens tot driemaal toe een gewogen gemiddelde berekend; in alle drie de gevallen is de bebouwde oppervlakte als wegingscoëfficiënt gebruikt. Eerst is van ieder ras de gewogen gemiddelde telersprijs van alle gebieden berekend, de klei- en zandgebieden nog gescheiden. De gevonden uitkomsten voor de klei- en de zandgebieden zijn daarna weer gewogen gemiddeld. Tenslotte is van de aldus berekende telersprijsen van de verschillende rassen nog een gewogen gemiddelde bepaald. Op deze wijze werd de producentenprijs van consumptie-aardappelen voor ieder oogstjaar in 1 cijfer uitgedrukt.

Aan de andere kant werden de maandelijks opgaven van het C.B.S. omtrent de kleinhandelsprijzen tot rekenkundig gemiddelde jaarprizen omgerekend.

RESULTATEN:

	Consumentenprijs per kg consumptie-aardappelen (gemiddelde kleinhandelsprijs volgens C.B.S.-gegevens)	Producentenprijs per 100 kg consumptie-aardappelen (gewogen gemiddelde telersprijs van een aantal rassen in verschillende gebieden van Nederland volgens de L.E.I.-statistiek)	Producenten-deel
1953/54	18,45 ct.	f. 10,32	55,9%
1954/55	17,13 ct.	" 7,68	44,8%
1955/56	18,92 ct.	" 10,11	53,4%

Opmerkingen:

- a. Dat in het oogstjaar 1954 de producentenprijs en het producentendeel veel geringer waren dan in de beide andere jaren, moet worden toegeschreven aan het grote aanbod van consumptie-aardappelen van oogst 1954 en de weifelende vraag voor export. Dit leidde tot een lagere prijs voor de boer en tot een lager producentendeel.
- b. Dat de distributiemarge ook als absoluut bedrag in oogstjaar 1954 groter is dan in de beide andere jaren, kan wellicht worden toegeschreven aan een hoger percentage uitval van oogst 1954 als gevolg van minder gunstige weersomstandigheden.

3. Brood

Daar het doel van het onderhavige onderzoek is de prijsverhouding tussen de (binnenlandse) tarwe en het brood te leren kennen, wordt er in onderstaande berekeningen opzettelijk aan voorbijgegaan, dat in ons land 65 tot 75% van de voor de broodbereiding benodigde tarwe van buitenlandse herkomst is en doorgaans een andere prijs heeft dan de inlandse tarwe.

Gegevens:

1 kg tarwe geeft bij uitmaling resp. 98% ongebuild tarwemeel of 74% W-bloem + 26% afvallen (zemelen, grint en gries). De waardeverhouding bloem - afvallen direct na het uitmalen kan per eenheid van elk worden gesteld voor 1953/54 en 1954/55 op 2 : 1 en voor

1955/56 op 5 : 3 (aldus volgens opgave van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening).

Het rendement van bruinbrood is 87,5 en van blank waterbrood 88,4, d.w.z. uit 1 baal van 50 kg ongebuïld tarwemeel worden 87,5 bruinbroden van 800 gram gebakken en uit 1 baal van 50 kg W-bloem 88,4 blank waterbroden van 800 gram. Deze rendementscijfers zijn beïnvloed door de toevoeging van gist, zout en broodverbeteraars. M.a.w. voor 800 gr. bruinbrood is nodig $\frac{50}{87,5}$ kg ongebuïld tarwemeel, d.i. $\frac{50}{87,5} \times \frac{100}{98}$ kg tarwe af-boerderij en voor blank waterbrood is nodig $\frac{50}{88,4}$ kg W-bloem, d.i. $\frac{50}{88,4} \times \frac{100}{98}$ kg tarwe af-boerderij.

Tarweprijs (binnenlandse tarwe):

1953/54 f. 25,73 per 100 kg af-boerderij

1954/55 f. 25,50 per 100 kg af-boerderij

1955/56 f. 25,17 per 100 kg af-boerderij

Broodprijs:

bruinbrood per 800 gr 1953/54 gemiddeld f. 0,36

1954/55 gemiddeld f. 0,37

1955/56 gemiddeld f. 0,38

blank waterbrood per 800 gr 1953/54 gemiddeld f. 0,41

1954/55 gemiddeld f. 0,41

1955/56 gemiddeld f. 0,41

(Bron: Maandstatistiek van de binnenlandse handel, het verbruik en de prijzen, C.B.S.)

Berekeningen:

De prijs van de hoeveelheid (inlandse) tarwe, benodigd voor het bakken van bruinbrood van 800 gr bedroeg in:

1953/54: $\frac{50}{87,5} \times \frac{100}{98} \times 25,73$ ct. = 15,00 ct., d.i. 41,7% van f.0,36

1954/55: $\frac{50}{87,5} \times \frac{100}{98} \times 25,50$ ct. = 14,86 ct., d.i. 40,2% van f.0,37

1955/56: $\frac{50}{87,5} \times \frac{100}{98} \times 25,17$ ct. = 14,67 ct., d.i. 38,6% van f.0,38

De prijs van de hoeveelheid (inlandse) tarwe benodigd voor het bakken van 1 blank waterbrood van 800 gr bedroeg in:

$$1953/54: \frac{50}{88,4} \times \frac{100}{74} \times 25,73 \text{ ct.} = 19,67 \text{ ct.}$$

$$1954/55: \frac{50}{88,4} \times \frac{100}{74} \times 25,50 \text{ ct.} = 19,49 \text{ ct.}$$

$$1955/56: \frac{50}{88,4} \times \frac{100}{74} \times 25,17 \text{ ct.} = 19,24 \text{ ct.}$$

Op grond van de waardeverhouding tussen de prijzen van bloem en afvallen in de desbetreffende jaren moeten de gevonden bedragen voor de beide eerste jaren nog met $\frac{2 \times 74}{2 \times 74 + 1 \times 26}$ en voor het laatste jaar met $\frac{5 \times 74}{5 \times 74 + 3 \times 26}$ worden vermenigvuldigd om een goede vergelijking te krijgen tussen de benodigde waarde aan tarwe enerzijds en de verkregen waarde aan brood anderzijds.

$$1953/54: \frac{2 \times 74}{2 \times 74 + 1 \times 26} \times 19,67 \text{ ct.} = 16,73 \text{ ct., d.i. 40,8\% v.f.O,41}$$

$$1954/55: \frac{2 \times 74}{2 \times 74 + 1 \times 26} \times 19,49 \text{ ct.} = 16,58 \text{ ct., d.i. 40,4\% v.f.O,41}$$

$$1955/56: \frac{5 \times 74}{5 \times 74 + 3 \times 26} \times 19,24 \text{ ct.} = 15,89 \text{ ct., d.i. 38,8\% v.f.O,41}$$

Samenvatting der resultaten:

Jaar	Tarweprijs per 100 kg af-boerderij	Broodprijs per 800 gr	Deel van de broodprijs dat de boer in handen krijgt	
			in ct.	in %
<u>Bruinbrood</u>				
1953/54	f. 25,73	f. 0,36	15,00	41,7
1954/55	f. 25,50	f. 0,37	14,86	40,2
1955/56	f. 25,17	f. 0,38	14,67	38,6
<u>Blank water- brood</u>				
1953/54	f. 25,73	f. 0,41	16,73	40,8
1954/55	f. 25,50	f. 0,41	16,58	40,4
1955/56	f. 25,17	f. 0,41	15,89	38,8

4. Eieren

Voor eieren hebben de berekeningen die ons de grootte van het producentendeel doen kennen, betrekking op kalenderjaren.

Berekeningsmethode:

- a. Voor het bepalen van de consumentenprijzen hebben wij ons gebaseerd op de uitkomsten van de steekproef van het Centraal Bureau voor de Statistiek, welke maandelijks in 21 gemeenten

wordt gedaan voor het vaststellen van het prijsindexcijfer van het levensonderhoud van hand- en hoofdarbeiders. De steekproef geschiedt steeds in de week, waarin de 15e van de maand valt. De prijzen die op grond hiervan bekend worden, hebben betrekking op eieren van gewichtsklasse No. 1 (d.z. eieren met een gewicht van meer dan 65 gram t/m 70 gram). Deze werden door ons omgerekend tot kg-prijzen.

- b. Voor de eierprijs af-boerderij is uitgegaan van de eierprijs, die door de coöperaties aan de pluimveehouders wordt betaald en die tot 31 oktober 1955 wekelijks door de Coöperatieve Verkoop Centrale voor Eieren (de V.E.C.E.) werd bekend gemaakt; sinds genoemde datum worden zij door de afd. Statistiek van het L.E.I. verzameld. Daar het ongeveer 7 tot 14 dagen duurt voordat de eieren, wanneer zij door de pluimveehouder zijn afgeleverd, de detaillist bereiken, hebben wij ons voor de producentenprijs steeds gebaseerd op de week, welke 2 weken aan de waarnemingsweek van het C.B.S. voorafgaat.
- c. De berekening is voor drie kalenderjaren, nl. 1954, 1955 en 1956 uitgevoerd. De maandelijkse noteringen van de kleinhandels- prijzen en de producentenprijzen zijn voor ieder jaar omgerekend tot een gewogen jaargemiddelde; de hoeveelheid eieren die maandelijks door de binnenlandse handel wordt opgenomen, is daarbij als wegingscoëfficiënt gebruikt. Vervolgens is het jaargemiddelde van de producentenprijzen nog met 3 ot. per kg verhoogd, daar de coöperaties over de genoemde jaren een dergelijke nabetaling hebben gedaan (aldus opgegeven door het Produktschap voor Pluimvee en Eieren).

Resultaten:

Jaar	Consumentenprijs: Kleinhandelsprijs van eieren No. 1, zoals waargenomen door het C.B.S. en omgerekend tot kg-prijs (gewogen jaargemiddelde)	Producentenprijs: Eierprijs die door de coöperaties aan de boeren is betaald, incl. nabetaling (per kg) (gewogen jaargemiddelde)	Produ- centen- deel
1954	f.2,61	f.2,08	79,7%
1955	f.2,70	f.2,16	80,0%
1956	f.2,77	f.2,16	78,0%

5. Melk

Voor melk is de berekening in verband met het gecompliceerde melkprijsbeleid dat de Nederlandse regering voert buitengewoon moeilijk. Om deze reden is de berekening dan ook geschied door het Produktschap voor Zuivel. De resultaten staan hieronder vermeld. De berekening geldt voor alle afgeleverde melk (consumptiemelk en industriemelk samen). Het bleek met behulp van de beschikbare gegevens niet mogelijk het producentendeel voor consumptiemelk afzonderlijk nauwkeurig te berekenen. Ook de subsidie welke door de regering op consumptiemelk wordt verleend - deze verlaagt de consumentenprijs, m.a.w. zij verhoogt het producentendeel - is niet geëlimineerd.

Bij onderstaande cijfers dient voorts het volgende te worden aangetekend:

- a. onder de totale hoeveelheid aan fabrieken afgeleverde melk is tevens de tot boerenkaas verwerkte melk opgenomen en de laatste twee jaren bovendien de door vergunninghouders in consumptie gebrachte volle melk;
- b. het onder bruto-opbrengst opgenomen cijfer is niet homogeen. Voor alle geproduceerde boter, kaas en consumptiemelk werden de consumentenprijzen in Nederland, voor gecondenseerde melk en melkpoeder werd de f.o.b.-waarde Nederlandse haven aangehouden;
- c. de cijfers vertonen van jaar tot jaar een gelijkvormig beeld; tussen de componenten waaruit zij zijn samengesteld bestaan echter vrij aanzienlijke verschillen. Deze verschillen worden o.a. veroorzaakt, omdat:
  - (i). de verwerkings-, afleveringskosten en marges niet ieder jaar gelijk zijn;
  - (ii). de prijzen van de produkten vrij sterk variëren.

Doordat de produkten ieder jaar echter niet in dezelfde verhouding worden voortgebracht, komen de jaarlijkse verschillen in het eindresultaat niet meer tot uiting.

Overzicht van de totale hoeveelheid
aan fabrieken afgeleverde melk (a),
de netto-opbrengst voor de veehouders (b),
de bruto-opbrengst der eindprodukten (c),
de consumentenprijs per 100 kg melk ($= \frac{c}{a} \times 100$),
de producentenprijs per 100 kg melk ($= \frac{b}{a} \times 100$)
en het producentendeel ($= \frac{b}{c} \times 100$)

Melk- prijs- jaar	Totale hoe- veelheid aan fabrieken af- geleverde melk (a)	Netto- opbrengst voor de veehouders (b)	Bruto- opbrengst der eind- produkten (c)	Consumenten- prijs per 100 kg melk ($\frac{c}{a} \times 100$)	Produce- ntenprijs per 100 kg melk ($\frac{b}{a} \times 100$)	Produ- centen- deel ($\frac{b}{c} \times 100$)
1953/54	5.068.562 ton	f.1.075 mln.	f.1.706 mln.	f.33,66	f.21,21	63%
1954/55	5.021.616 ton	f.1.140 mln.	f.1.810 mln.	f.36,04	f.22,70	62%
1955/56	5.181.164 ton	f.1.190 mln.	f.1.919 mln.	f.37,04	f.22,97	62%

De netto-opbrengst voor de veehouder (d.i. het producenten-
deel) loopt van produkt tot produkt zeer uiteen. Ter illustratie
is dit voor het melkprijsjaar 1955/56 bij benadering berekend. De
resultaten zijn de volgende:

Netto-opbrengst voor de
veehouder in % van de
bruto-opbrengst van het
eindprodukt

Boter	70
Kaas	60
Consumptiemelk (gestandaardiseerd)	65
Melkpoeder	70
Volle gecondenseerde melk	40
Magere gecondenseerde melk	20

Opmerkingen:

- In de Verenigde Staten is "the farmer's share" voor consumptie-
melk vrijwel even hoog als gemiddeld voor alle melk en zuivel-
produkten. Bovenstaand cijfer voor consumptiemelk (de subsidie is
niet geëlimineerd!) wijst erop, dat dit misschien ook in
Nederland het geval is.
- Men merke het grote verschil op tussen het producentendeel
bij b.v. boter en gecondenseerde melk. Dit moet worden toege-
schreven aan het feit, dat in de bruto-opbrengst behalve
de verwerkingskosten van de melk en de marges ook o.a. de

kosten van verpakking zijn opgenomen; deze maken bij gecondenseerde melk een belangrijk deel van de prijs van het produkt uit.

6. Suiker

Op grond van gegevens, die ons door de Accountantsdienst van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening werden verstrekt, is nauwkeurig bekend, welke totaalbedragen de suikerbietentelers in de oogstjaren 1953, 1954 en 1955 voor de bieten hebben ontvangen. Deze bedragen waren, omgerekend per 100 kg suiker:

oogst 1953	f. 33,94
oogst 1954	f. 33,95
oogst 1955	f. 35,37

Uit de Maandstatistiek van de binnenlandse handel, het verbruik en de prijzen van het C.B.S. kunnen wij de gemiddelde kleinhandelsprijs voor suiker in de genoemde oogstjaren opnemen. Het oogstjaar loopt voor suikerbieten van oktober tot en met september en met behulp van de gegevens omtrent de accijns en de omzetbelasting kunnen wij de gemiddelde consumentenprijs van suiker excl. belastingen als volgt voor de genoemde oogstjaren berekenen:

gemiddelde consumentenprijs excl. belastingen voor oogst 1953:

$$\frac{3 \times 80 + 9 \times 71}{12} = 73,25 \text{ ct. per kg suiker;}$$

gemiddelde consumentenprijs excl. belastingen voor oogst 1954:

$$\frac{3 \times 71 + 8 \times 72 + 1 \times 68,40}{12} = 71,45 \text{ ct. per kg suiker;}$$

gemiddelde consumentenprijs excl. belastingen voor oogst 1955:

$$\frac{11 \times 68,40 + 1 \times 69,30}{12} = 68,47^5 \text{ ct. per kg suiker.}$$

Deling van de producentenprijzen door de consumentenprijzen excl. belastingen geeft:

voor oogstjaar 1953	$\frac{33,94}{73,25} \times 100\% = 46,334\%$
voor oogstjaar 1954	$\frac{33,95}{71,45} \times 100\% = 47,516\%$
voor oogstjaar 1955	$\frac{35,37}{68,475} \times 100\% = 51,654\%$

De gevonden uitkomsten geven nog niet precies weer, welk deel de boer ontvangt van de consumentengulden, die aan het kopen van suiker wordt besteed (excl. belastingen). Immers bij de verwerking van suikerbieten tot suiker komen als bijprodukten pulp en melasse vrij. Ter wille van een zuivere berekening is het noodzakelijk de opbrengst van deze bijprodukten te verrekenen (d.w.z. op het aan telers betaalde bedrag in mindering te brengen). De waardeverhouding per eenheid grondstof tussen de vrijkomende suiker enerzijds en de pulp en melasse anderzijds kan volgens de aan ons verstrekte gegevens in ronde cijfers voor oogst 1953 gesteld worden op 5 : 1 en voor de beide andere jaren op 6 : 1. Verminderd met de waarde der bijprodukten bedroeg dus het deel dat de suikerbietenteler ontving van de consumentengulden die aan het kopen van suiker werd besteed (excl. belastingen):

voor oogst 1953 $5/6 \times 46,334 = 38,61\%$

voor oogst 1954 $6/7 \times 47,516 = 40,73\%$

voor oogst 1955 $6/7 \times 51,654 = 44,27\%$

Resultaten:

Jaar	Consumentenprijs per 100 kg suiker incl. belastingen	Consumentenprijs per 100 kg suiker excl. belastingen	Producenten- prijs per 100 kg suiker	Produ- centen- deel
1953/54	f. 84,25	f. 73,25	f. 33,94	38,61%
1954/55	" 81,-	" 71,45	" 33,95	40,73%
1955/56	" 78,-	" 68,475	" 35,37	44,27%